

La vida millorada: evolució de les característiques formals del mobiliari en els interiors domèstics barcelonins de 1600 a 1700

Aquest article es fonamenta en el buidatge de 285 inventaris post mortem de tres períodes del segle XVII (1597-1604, 1653-1660 i 1683-1690), pertanyents a individus d'una mostra representativa de la societat barcelonina de l'època: agricultors (hortolans i pagesos), menestrels (assaonadors, esparterers, fusters, paraires, sabaters i sastres), artistes (adroguers i notaris), comerciants (botiguers de teles, mercaderes i negociantes), gaudints (doctors en drets), nobles (donzells i ciutadans honorats) i religiosos (preveres). Hem centrat el nostre estudi en les cadires, pel seu interès formal (fustes, formes i entapissats) i les seves implicacions socials, i els mobles per a arranjatjar la llar, que tenen una interessant varietat de tipologies i dibuixen prou bé les evolucions formals i les de l'organització de les llars.

Text: Xavier Lencina. Imatges: Arxiu Fotogràfic Centre Excursionista de Catalunya, Museu Monestir de Pedralbes i Museu Episcopal de Vic

L'estudi i anàlisi d'una important quantitat d'inventaris *post mortem*, seleccionats de tres tallis cronològics al llarg del segle XVII, ens ha mostrat una gran millora de les condicions materials dels barcelonins (amb les lògiques diferències en les dinàmiques econòmiques i socials segons estaments i professions). Aquest progrés es concreta en un gran augment de la quantitat i diversitat dels ítems que els documents registren en les llars. Així, la mitjana d'objectes per habitant a l'interior de la llar augmenta del 1597-1604

al XVII (període 1597-1604) a un 20,4% en el període 1653-1660 i a un 20,4% en el període 1683-1690. Aquest salt quantitatiu que apareix consolidat a les darreries de la centúria (període

Mobiliari i relacions socials. Les cadires.

Les cadires són uns dels objectes de mobiliari més interessants d'estudiar, donades les seves implicacions de sociabilitat i, tal com veurem tot seguit, la seva evolució qualitativa. Ens trobem a totes les llars, però l'acreix secular estadal, amb un clar indicador d'actituds socials, ja que en moltes cases el seu nombre depassa de molt i de moltes peces que els seus estadians requeririen per a l'ús quotidià. A més, és un objecte mobill i adaptable als espais. Al llarg del segle XVII dupliquen la mitjana del seu nombre per habitant, manifestant a més una rica diversitat de tipus i tal com les descripcions de les peces ens permeten d'observar, uns interessants canvis en els aspectes formals.

Primerament, observem quines són les característiques presents en el primer període estudiat (1597-1604). Pel que fa als materials de construcció, se'n descriuen moltes peces com simplement de fusta, sense especificar-ne la mena. En gairebé tots els casos en que aquesta s'indica, es diu que les cadires són de *noguer* (noguera). L'altra fusta citada és l'*alber* (alber), però d'una manera pràcticament testimonial; el material en una de les seves sales. Sabem que la majoria del mobiliari de l'època es feia amb fusta d'alber i de noguera. El fet que aquesta darrera sigui de més qualitat que l'alber ens indicaria que

estava més treballada i acabada. A més, el color de la fusta també influïa en la realització d'ambients interiors. En aquest sentit, el color vermell, que és el més interessant, se'l referència en moltes descripcions de mobiliari. A més, el color vermell, que és el més interessant, se'l referència en moltes descripcions de mobiliari. A més, el color vermell, que és el més interessant, se'l referència en moltes descripcions de mobiliari.

en la majoria de casos en que no es concreta el material les cadires se registren d'aquesta fusta més senzilla i barata. Al notar-li caldria remarcar que, més cares i menys comunes. Respecte els seients i respallers, hi trobem cadires de corda (a vegades s'especifica que de corda d'espart, i també hi ha referenciada una "cadira de criatura de bogat"), i d'entapissades en cuir. En el cas d'aquest darrer material, a vegades es concreta el color de la pell; s'inventarien, en aquest període, tres colors: el negre (el més citat), el blanc (només registrat en difonzell Francesc Adrià Lescases⁴ -vuit de repòs, dues de baixes i tres més anotades simplement com a "cadires"), i el vermell, que és el més interessant. Se'l referència en moltes descripcions de mobiliari. A més, el color vermell, que és el més interessant, se'l referència en moltes descripcions de mobiliari.

A més del cuir, també apareixen unes poques cadires de vellut. Una peça interessant és la pertanyent al notari Jeroni Antic Canyelles, propietari d'una cadira "amb braços guarnida de vellut verd"⁷, únic registre que hem trobat d'aquest color en referència a les cadires. El vellut quedarà relegat com a ma-

NOTES

1. Aquest treball complementa l'article LENCINA, X. "La vida millorada: els interiors de 1600 a 1700". A: *IVMA. Inventaris de Mobiliari de l'època Moderna. Anàlisi de Barcelona 2012*. A lliure acció als resultats de la comunitat i s'emplen ara, així com la metodologia i la documentació emprada per a la realització d'ambients interiors.
2. AHPB (Arxiu Històric de Protocols de Barcelona), Antoni Roura, *Llibre d'inventaris*, 1592-1621, 28 juny 1599.
3. Inventari de Gabriel Xarques, botiguier de teles, AHPB, Antoni Roura, *Llibre quartus inventarium et encantium*, 1598-1604, 2 febrer 1602.
4. AHPB (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona), Arxiu Notarial, 1, 47.
5. AHPB, Benet Puigvert, *Manual d'inventaris*, 1593-1603, 13 maig 1601.
6. AHPB, Antoni Roura, *Llibre d'inventaris*, 1592-1621, 21 novembre 1602.
7. AHPB, Salvador Coll, *Plac d'inventaris i encants*, 1598-1607, 14 maig 1598.

Caixa. Catalunya, finals segle XVI - inici segle XVII. Museu Monestir de Pedralbes (MMPB 115.008), foto Jordi Puig

terial per a l'entapissat de les cadires i ja no apareix registrat en els documents dels següents tallis cronològics que hem estudiat. Pel que fa les característiques formals, trobem en algunes de les cases inventariades cadires d'estils poc actuals, des-

criures com "a l'antigor"⁸, "antigues". També, en un dels documents, es referencien unes peces "obraades de tèrcia a l'antigor" (de tarsia, és a dir, amb encastaments). És possible que en aquest darrer inventari es faci referència a la tècnica de la tarsia per a la decoració de cadires com a desfasada respecte de les tendències del moment.

Altres casos singulars són els que ens indiquen indrets de procedència (o estils basats en les manufactures d'un lloc concret), com el del botiguier de teles Gabriel Xarques³, que tenia a una de les sales de casa seva, al carrer dels Caputxers, dues cadires de corda i tres de cuir, s'especifica que totes usades, "de genova" (estil amb escultura a la seva ornamentació), fou molt imitant la influència italiana en el mobiliari); o el de Petromila Salvany, vídua del mercader Joan Pau Salvany, que tenia a la sala sis cadires "feites a la tortosina"¹⁰. També citarem la particularitat registrada en l'inventari del doctor en drets i canonge Frederic Cetan, que tenia en l'estudi del seu habitatge al Carrer Paradís dues cadires de repòs "*vanovades*, ab les espallteres daurades"¹¹.

8. Inventari de Joan Prats, notari, AHPB, Antoni Roura, *Llibre d'inventaris*, 1592-1621, 16 novembre 1599.
9. AHPB, Benet Puigvert, *Manual d'inventaris* et encantium, 1598-1604, 2 febrer 1602.
10. AHPB, Esteve Gelabert Baniquer, *Inventarium et encantium*, 1591-1600, 2 gener 1598.
11. AHPB, Salvador Coll, *Plac d'inventaris*, 1594-1600, 6 novembre 1597.
12. Inventari de Joan Baptista Bassols, doctor en drets, AHPB, Pere Manrí Ferrer, *Llibre segon de inventaris i encants*, 1655-1663, 8 octubre 1658.
13. AHPB, Pere Pau Vives, *Libre setè de inventaris i encants*, 1698-1674, 25 agost 1680.
14. Inventari de Joan Baptista Cassador i Aguilà, donzell, AHPB, Pere Manrí Ferrer, *Llibre segon de inventaris i encants*, 1655-1663, 16 gener 1660.
15. Inventari de Rafael Guinart, mercader, AHPB, Jaume Sayes, *Llibre secundus inventarium et encantium*, 1655-1659, 1 agost 1656.
16. Inventari de Segnioni d'Amians, mercader, AHPB, Pere Pau Vives, *Libre setè de inventaris i encants*, 1694-1602-1613, 1 octubre 1603.

- 1657, 20 maig 1655.
- Inventari de Joan Baptista Cassador i Aguilà, donzell, AHPB, Pere Manrí Ferrer, *Llibre segon de inventaris i encants*, 1655-1663, 16 gener 1660.
18. AHPB, Jaume Sayes, *Llibre tertiarius inventarium et encantium*, 1658-1664, 22 agost 1659.
19. AHPB, Francesc Torres (mojar), *Llibre secundus inventarium et encantium*, 1680-1690, 6 juny 1689.
20. AHPB, Jacint Sescases, *Secundus liber inventarium*, 1681-1694, 15 març 1683.
21. AHPB, Mates Marçal, *Plac d'inventaris i encants*, 1680-1689, 2 maig 1687.
22. AHPB, Josep Llaurador i de Satorre, *Liber inventarium primus*, 1683-1694, 23 gener 1689.
23. AHPB, Antoni Batlle, *Liber quartus inventarium et encantium*, 1598-1604, 5 novembre 1604.
24. Inventari de Jaume Ferrer, negociant, AHPB, Joan Soler Ferran, *Liber inventarium et encantium*, 1599-1607, 27 setembre 1602.
25. AHPB, Colomeres, Jauguim, *Plac d'inventaris i encants*, 1602-1613, 1 octubre 1603.

cur vermell a principis de segle, quan es va començar a emprar.

Una altra novetat del període són els daurats, sempre vinculats a les cadires de vaqueta de moscòvia. Així se'ns descriuen cadires amb "espalleres daurades gòmides"¹⁹, amb "taxes de llautó"²⁰ o "flocadures de seda i clavassó daurat"¹⁶, o amb "espalleres daurades i flocadura de seda carmesina"¹⁷.

Destaquem, per la seva singularitat, les peces propietat del ciutadà honrat Josep Miralles; en una cambrà hi tenia "divuit cadires usades amb vaqueta de moscòvia *amb els braços arquejats* i les taxes mudes"¹⁸, única referència que hem trobat en els documents a aquesta característica estructural.

En el tercer període (1683-1690) es confirma per a les darreries de la centúria el que hem constatat per a mitjans segle XVII, amb la consoldiació de la vaqueta de moscòvia i els daurats. Com a casos curiosos i il·lustrats podem citar la cadira baixa amb teles brodades de color que es trobava a la sala del sastre Francesc Soler¹⁹, o les set cadires de vaqueta de moscòvia pintades que tenia al menjador i la seva casa del Carrer d'en Rondó el mercader Jaume Frontera²⁰.

També representen un cas singular les dotze cadires carmesines i domàs "cobertes de guadamassils" (guadamassils, cuir amb dibuixos pintats o amb relleus) que moblaven un estudi del ciutadà honrat Jeroni Vidal¹.

Crida l'atenció la repartició d'una denominació que es registrava a principis de segle i que no està present en els documents que hem analitzat del segon període: en la sala del doctor Rafael Liach hi consten dotze cadires, velles, "daurats els respallers, fetes a la genovesa"²².

Mobles per a ordenar la llar

Per a l'arranjament de la casa hi havia tot un ventall de peces. Les més comunes eren les caixes, on s'hi desava tota mena de coses: roba de vestir o de la llar, eines, armes, aliments, etc. Les caixes podien ser molt senzilles i funcionals, però també molt riques i elaborades.

En els documents del primer període en trobem registrades moltes d'èlber (interessant destacar el cas

de fusta d'escultura"²³, on hi guardava part de la seva roba (i que novament ens registra, a finals de segle, l'estil "a la genovesa", encara que sembla que des de mitjans segle hauria caigut en desús pel que fa a les caixes), o les dues que tenia el notari Francesc Dagui en l'anomenada "cambra nova" de la seva casa de la Riera de Sant Joan, "de noguer guarnides amb perfills de boix, una, amb calaixos, amb pany usades"²³.

Altres tipus de contenidors per a l'arranjament de la llar eren els baguls i els cofres. Els escassos baguls que trobem en els documents del primer període se'ns descriuen coberts de cuir (quan s'indica el color, és negre o vermell), en algun cas es precisa que ferrats, i també a vegades folrats de tela.

En el segon tall cronològic apareixen, en un cas idèntic al de les cadires, força referències a la vaqueta de moscòvia, que cobreix moltes de les peces descrites. També trobem encara unes poques unitats amb cuir negre.

Hi ha, així mateix, algunes descripcions de baguls coberts d'encenat; els baguls, a diferència dels cofres, a més de per arranjat la casa, eren peces destinades a portar-hi l'equipatge en els viatges. Com que estaven coberts amb alguna mena de tela o material encenat, restaven impermeables, i el contingut i la peça mateixa, és clar, quedaven més protegits de la pluja i altres inclemències²⁴.

També hem trobat alguns casos que aporten varietat al ventall de peces descrites, com el del negociant Josep Kovira, que en tenia un "forrat de tela amb cordavó de fora" i un altre "cobert de bocaram" ("doble", se'ns precisa en el docu-

ment)²⁵, i d'altres que ens descriuen unes peces força atòriques, com ara "un baul amb foltradura antiga amb una sort de drapots dins"²⁶, pertanyent al prevere Bartomeu Fontana.

En el tercer període constatarem com es consolidà i augmentà la presència de la vaqueta de moscòvia. Com a novetat, trobem senyes de guarniments platejats, a diferència del que passava amb les cadires, en que predominaven els daurats. Les referències a platejats són diverses, i fins i tot un cas de "baulet" guarnit amb plata bordada²⁷.

Els cofres tenien molta més presència a les cases de tots els grups socials, i d'aquesta major quantitat se'n desprèn una major varietat. El material més utilitzat, en els casos en que se'ns especifica, és també l'èlber, i així mateix també hi ha exemplars de noguera. Com a singularitat apreciem el cas de Petronil·la Salvany, que a l'estudi de mitja escala de la seva casa del carrer d'en Roldor tenia "un cofre de rostre de Flandes amb pany i clau"²⁸, que contenia un parell de pavel·lons de llit. De diferents unitats se'ns concreta que estaven pintades, d'un color (negre, vermell), o de més d'un (verd i vermell, o "de colors").

Hi ha registrades peces fetes a l'antiga, sent curiós el cas del notari que tenia tres cofres, que se'ns descriuen tots tres com "a l'antigor"²⁹, situats en tres espais

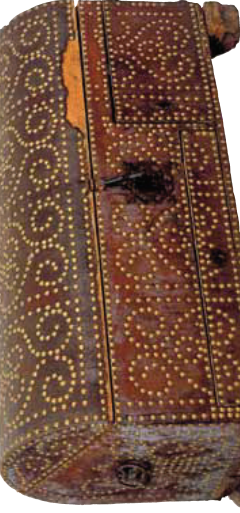
diferents de la casa, dos en dues cambres distintes i un a les golfes.

Un altre cas interessant és el de la peça propietat del notari Pau Casanellar, "un cofret petit amb pany i clau obrat de fèrria en la coberta de la part de fora i està pintat un joc d'escacs dintre del qual hi ha alguns trossos de lli i alguns papirs de poca vàlua que no es poden des- signar"⁴⁰.

En el segon període hi trobem algunes novetats. En quant a materials, s'inventarien algunes peces de fusta de pi, com "un cofre ferrat de pi"⁴¹, en el porxo de la casa del donzell Francesc Xammar. El mateix personatge posseïa, a més, un altre aquests contenidors amb una altra de les innovacions d'aquesta etapa, el daurat ("un mig cofre" daurat amb pany⁴²). També continuem apareixent cofres pintats de colors, com per exemple el pertanyent a Clara Fivaller i Argensola, vídua de donzell, que tenia en un rebost "un cofre a l'antigor, bigarrat"⁴³ (de diferents colors).

En el tercer període es consoliden les manufactures de pi, els daurats i, igual que a principis de segle, també es registren peces fetes a l'antigor o a l'antigalla, com per exemple les que tenia el sastre Francesc Soler: "un cofre gran i l'antigó amb pany i clau usat"⁴⁴.

Les arquilles són un tipus de moble força refinat, utilitari però també de representació i de prestigi, que s'acostuma a presentar conjuntament amb un bufet (sovint dit "bufetillo" en els documents). En el primer període apareixen en poca quantitat, i que tenia s'indica el tipus de fusta

Cofre, Catalunya, finals segle XVII, inici segle XVIII. Museu Episcopal de Vic (MEV 2212). © Museu Episcopal de Vic, fotogràf: Joan M. Díez.

Arquilla, Catalunya, finals del segle XVII, principi del segle XVIII. Museu Monestir de Pedralbes (MMPB 115.287). foto Pere Vives.

26. AHPB, Antoni Balles, *Libre quartus inventariorum et encants*, 1649-1654, 21 febrer 1653.
27. Inventari de Josep Barbera, ciutadà honrat, AHPB, *Libre quartus inventariorum et encants*, 1651-1657, 2 octubre 1654.
28. AHPB, Pere Martí Ferrer, *Libre primer de inventaris y encants*, 1642-1655, 14 agost 1655.
29. AHPB, Jaume Sayós, *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1655-1659, 1 agost 1656.
30. Inventari del notari Josep Prats, AHPB, Joan Baptista Vidal, *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1654-1660, 8 octubre 1655.
31. AHPB, Jacint Secacas, *Secundus liber inventariorum et encantum*, 1681-1694, 2 setembre 1684.
32. AHPB, Pere Martí Lunell, *Sextus liber inventariorum et encantum*, 1654-1660, 4 juny 1658.
33. AHPB, Males Marçal, *Plec d'inventaris i encants*, 1660-1689, 23 juliol 1686.
34. Per exemple, en l'inventari de Josep d'Urrea, ciutadà honrat, es cita un baul cobert d'encenat, AHPB, Joan Salines, *Libre tertius inventariorum et encantum*, 1646-1655, 13 febrer 1655.
35. Josep Vives, *Plec d'inventaris i encants*, 1641-1655, 18 agost 1655.
36. AHPB, Pere Pau Vives, *Libre quintus inventariorum et encantum*, 1647-1654, 14 desembre 1654.

37. Inventari de Josep Barbera, ciutadà honrat, AHPB, *Libre quartus inventariorum et encants*, 1651-1657, 2 octubre 1654.
38. AHPB, Esteve Gelibert Bruniquer, *Inventariorum et encantum*, 1591-1600, 12 gener 1598.
39. Inventari de Joan Antic Canyelles, notari, AHPB, Salvador Coll, *Plec d'inventaris*, 1594-1600, 14 maig 1598.
40. AHPB, Joan Soler Ferran, *Libre inventariorum et encantum*, 1599-1607, 19 novembre 1601.
41. AHPB, Jaume Rondó, *Libre de inventaris*, 1650-1657, 6 octubre 1653.
42. És a dir, un cofre petit.
43. AHPB, Rafael Joan Cellarés, *Plec d'inventaris i encants*, 1654-1660, 4 juny 1658.
44. AHPB, Francesc Torres (major), *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1680-1690, 6 juliol 1689.
45. AHPB, Joan Salines, *Libre tertius inventariorum et encantum*, 1646-1655, 13 febrer 1655.
46. AHPB, Jaume Rondó, *Libre de inventaris*, 1650-1657, 6 octubre 1653.
47. AHPB, Jaume Rondó, *Libre primus inventariorum et encantum*, 1647-1654, 14 desembre 1654.

48. Inventari d'Emanuel de Guimart, ciutadà honrat, AHPB, *Libre quartus inventariorum et encants*, 1658-1669, 25 febrer 1669.
49. AHPB, Pere Martí Ferrer, *Inventaris y encants continuds en est primer libre*, 1681-1694, 21 novembre 1683.
50. AHPB, Gaspar Sayós, *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1655-1658, 1 agost 1656.
51. Passatges.
52. AHPB, Pau Pi, *Libre inventariorum... secundus*, 1676-1687, 10 maig 1684.
53. AHPB, Francesc Calceran Devesa, *Plec d'inventaris*, 1591-1598, 30 desembre 1598.
54. AHPB, Antoni Balles, *Libre quartus inventariorum et encantum*, 1598-1604, 1804.
55. AHPB, Esteve Gelibert Bruniquer, *Inventariorum et encantum*, 1591-1600, 2 gener 1598.
56. AHPB, Jaume Sayós, *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1655-1658, 10 setembre 1657.
57. AHPB, Rafael Cassanyes, *Plec d'inventaris i encants*, 1657-1659, 4 gener 1659.
58. AHPB, Pau Pi, *Libre inventariorum... secundus*, 1676-1687, 10 maig 1684.
59. AHPB, Antoni Balles, *Libre inventariorum*, 1659-1693, 24 juliol 1659.

aquesta és l'àlber o la noguera. En el segon període, la presència d'arquilles als habitatges es duplica i els documents ens mostren unes peces molt més variades en quant a materials i guarniments. Així, l'àlber només apareix en un dels casos, se cita la majoria de mobles en que se cita el material de noguera.

També trobem registrades peces realitzades amb fustes exòtiques i de gran qualitat. Així, s'inventarien variables obres d'art d'èben o de "granadillo", molt sofisticades, com les pertanyents al ciutadà honrat Josep d'Urrea, "una arquilla i bufet d'èben guarnida amb un per-bufet de marfil amb calaixos" o "un bufet de granadillo guarnit d'èben i marfil"³⁵. També d'aquesta categoria material trobem "un bufet i arquilla fusta de la Índia"³⁶, propietat del donzell Francesc Xammar i, en un aprofitament de les fustes procedents d'ultramar, "una arquilla de fusta sens pany ni clau de fusta de caixa de sucre"³⁷, a la botiga de l'adroguer Joan Pla.

Amb el gran increment de la presència d'arquilles a les cases en aquest període, se'ns presenta un veritable esclat de diferents tipus de guarniments, que ens descriuen, com hem vist, unes peces força obrades. Així, es refereixen "un bufet i arquilla cobert de domàs carmesí amb una fulla de plàter per l'entorn" i "una arquilla de canya-màs i bofetillo del mateix" (ambdues peces del mateix subjecte³⁸) i moltes altres amb decoracions de boix, de galó d'or, de grana, amb guadamassils... També se'ns descriu alguna arquilla pintada, com les del mercader Rafael Guimart, que tenia tres peces juntes en una

37. Inventari de Josep Barbera, ciutadà honrat, AHPB, *Libre quartus inventariorum et encants*, 1651-1657, 2 octubre 1654.
38. AHPB, Esteve Gelibert Bruniquer, *Inventariorum et encantum*, 1591-1600, 12 gener 1598.
39. Inventari de Joan Antic Canyelles, notari, AHPB, Salvador Coll, *Plec d'inventaris*, 1594-1600, 14 maig 1598.
40. AHPB, Joan Soler Ferran, *Libre inventariorum et encantum*, 1599-1607, 19 novembre 1601.
41. AHPB, Jaume Rondó, *Libre de inventaris*, 1650-1657, 6 octubre 1653.
42. És a dir, un cofre petit.
43. AHPB, Rafael Joan Cellarés, *Plec d'inventaris i encants*, 1654-1660, 4 juny 1658.
44. AHPB, Francesc Torres (major), *Libre secundus inventariorum et encantum*, 1680-1690, 6 juliol 1689.
45. AHPB, Joan Salines, *Libre tertius inventariorum et encantum*, 1646-1655, 13 febrer 1655.
46. AHPB, Jaume Rondó, *Libre de inventaris*, 1650-1657, 6 octubre 1653.
47. AHPB, Jaume Rondó, *Libre primus inventariorum et encantum*, 1647-1654, 14 desembre 1654.

cambra dita "la bona obra": "una arquilla amb son bufet de baqueta de moscovia amb tatrax de llautó" (el document em concretat que "bona"), "una arquilla amb son bofetillo pintada amb Na. Sa. Dels Àngels amb sis calaixos", i "una arquilla amb son bofetillo de fusta pintada per los cantons ab ocells i onze calaixos, tot sobredaurat"⁹⁹.

En el tercer període seguim trobant varietat de fustes en peces de gran qualitat i luxe, entre les que podem destacar la de l'adroguer Joan Fà-bregas, "amb sis calaixos, de fusta conxa i perfils de bronze daurat". N'hi ha una d'especialment luxosa, del doctor en drets Joan de Car-bonell, que gaudia a la sala gran de la seva casa de dues "arquiles amb sos bofetillos negres d'eben guarnides amb payssos", i vidres amb quatre columnes de conxa al mig amb algunes floretetes de bronze amb sos calaixos guarnits de conxa amb pany i clau usa-des"¹⁰⁰.

Els armaris es podien destinar a molt variats usos (per a desah-riar-emes, roba...), però sovint eren destinats a guardar-hi vaixel·la o vidre.

En el primer període, les peces de les quals s'indica el material són, com és habitual en totes les tipologies de mobles, d'alber o de no-guera, encara que en trobem uns pocs casos de fusta de roure, com el del sabater Ciprià Fenollet, que a l'entrada de la casa que habitava al carrer de la Bònia hi tenia "un armari gran gravat de roure de Flandes"¹⁰¹. Hi ha peces força treballades, obra-des i amb daurats, com el de Fran-cisca de Ronis, vidua de mercader, propietària d'un armari "de fusta pintat amb retalles, amb la figura de Na. Sra. de la Saluació, amb unes columnes daurades de fusta"¹⁰², i d'obrats de box, com el de la vidua de mercader Petronil·la de Salva-ny, "un armari de fusta de noguera amb sos calaixos obrat de box"¹⁰³.

BIBLIOGRAFIA

CREIXELL, R. M. "Espais interiors i parament domèstic". A: *VMAA. Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2012, p. 58-98.
LENCINA, X. "La història del subjecte. Inventaris post mortem: consum, microhistòria i cultura material a la Barcelona moderna". A: *Estudis Històrics i Documents de les Arxius de Proïccols*, XIX, 2001, p. 199-242.
LENCINA, X. "Los inventarios post-mortem en el estudio de la cultura material y el consumo. Propuesta metodológica. Barcelona, siglo XVII". A: *Jaume Torras i Marfany, ed. Consum, cançons de vida*

Armari encastat, 1610. Masia de Can Dorrocada, Sant Pere de Vilatorrada, Vallès Oriental. Fons Etsaudi de la Masia Catalana, Centre Excursionista de Catalunya. Foto: Antoni Galindo i Garriga, 1930. (Drets sota llicència Creative Commons: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> (dret.c3))

a partir del tall cronològic de mitjans segle XVII ve acompanyat d'importants canvis formals. El mobiliari és més divers i vistós. S'implanta i consolida la vermella vaqueta de moscovia en els enta-pissats de cadires i baguls. Tam-bé la proliferació dels daurats en els guarniments, les decoracions de vori, jaspí, plata... així com elaborats treballs d'escultura. Tot això acompanyat d'un increment molt considerable de les peces de luxe, amb la introducció i exten-sió de l'ús de fustes exòtiques de qualitat.

Els documents ens dibuixen una societat força sofisticada i fins i tot exquísida, sobretot aquells grups més preeminent. Un refi-nament, però, que amb diferents gradacions irradia les diferents capes socials, donant un impuls decisiu a l'economia del període. Aquests resultats ens demostren la importància de les manufactu-res i el comerç de la primera me-itat del segle XVII, on arrenca un impuls productiu i de consum que desmenteix amb contundència la suposada entrada en crisi del país a partir de 1620.

1700". A: *VMAA. Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 2012, p. 58-98.
LENCINA, X. "La historia del subjecte. Inventaris post mortem: consum, microhistòria i cultura material a la Barcelona moderna". A: *Estudis Històrics i Documents de les Arxius de Proïccols*, XIX, 2001, p. 199-242.
LENCINA, X. "Los inventarios post-mortem en el estudio de la cultura material y el consumo. Propuesta metodológica. Barcelona, siglo XVII". A: *Jaume Torras i Marfany, ed. Consum, cançons de vida*

L'Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat de Lleida fa quasi tres metres d'alçada i té una decoració arquitectònica de plàstres aplicades que contrasta amb les dues volutes barroques tallades que el coronen i accentuen la seva alçada. El moble s'estructura en tres parts: l'entaulament que centra el fris em-plomat, amb la inscripció manus-crita daurada "Privilegis i actes de la ciutat 1686"; el cos central, amb les dues magnífiques grans portes que tanquen mitjançant els cinc panys els 48 calaixos numerats in-teriors i la base que, entre molures mixtilínies i plafons, acull altres dos calaixos i es recolza sobre dues potes.

Es tracta d'un dels pocs armaris arxivadors que es conserven a Cata-lunya dels segles XV al XVIII. Època en què es constrüen diver-sos exemplars amb dissemblants números de claus i panys amb el propòsit de salvaguardar els docu-ments valuosos dels arxius, tant de caràcter civil com eclesiàstic. La inscripció que ocupa el fris PRIVILEGIS Y ACTES DE LA CIUTAT 1686 el relaciona direc-tament amb l'annoiació que es lle-vaix amb el foinúm. 69r-del Manual d'actes de la ciutat de Lleida de 1685 a 1691, registre 713, del pri-mer de juny de 1686. El notari re-ferència que Anastasi Vidal fuster de Lleida, de son grat, signe apo-ca als molt il·lustres seipors de la ciutat, Josep de Maranhosa, etc. de cent vint-i-quatre lliures moneda

corrent en Leyda y son per les mans i journals de fer lo armari de privi-legis per a dita ciutat. Lo modo de la paga es que a rebur vint y sinc lliures moneda corrent ab alba-rra de manament despedit a 28 de Mars de 1686 = Coranta lliures que lo dia present ha rebut de di-versos del caixa dels Señors Paters y les restants Shiquama nou lliures

Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat de l'Arxiu Municipal de la Paeria de Lleida. Foto: Carles Aymerich i Ramon Maroto, CRBMC

heràldica esculpida a joc. Com sovint inclouen altres exemplars de característiques similars, com ara l'Armari de les sis claus de Vielha o altres models de gran prestància, destinats igualment a custo-diar documents importants.

A més, diferents armaris arxi-vadors de producció catalana en acabats políctromats també exhibien els blasons de la ciutat, com és el cas de l'Armari arxi-vador de Tortosa datat el 1574 o el de Solsoma, del qual no te-nim imatges, però sí la ressenya de 1993 de Ramon Planes: *ex-ternament l'armari està deco-rat amb un entaulament - on hi ha pintat l'any 1685 - i el frontó corresponent, al timpà del qual hi ha també pintat l'escut de Solsoma*.

La talla de les dues grans vo-lutes s'aprecia manual però de factura poc acurada o relativament senzella respecte a la talla moisa que ofereixen les plàstres de les portes. Tenint en compte que la voluta és un element decoratiu vinculat di-

de *albara de manament despedit lo dia present ...*, document que data la construcció de l'armari, a les darreres del segle XVII.

Es constrüeix en fusta de noguera massissa en consonància amb els diferents treballs de fusteria que es duen a terme a Catalunya en aquest període. Una fusta noble autòctona, fàcilment a l'abast en els boscos de la vora, maneiable i molt utilitza-da en el mobiliari de qualitat fins a finals del segle XVIII, quan ja s'introdueix amb força la caoba.

L'entaulament lleixit dues grans vo-lutes. Entremig d'aquestes, l'espai buit, deixa al descobert les cavitats de dos encaixos que donen a enten-dre la falta d'un element decoratiu central avui perdut. Considerant el caràcter rellevant de la peça, consi-derada per arxivar la documenta-ció principal de la ciutat, podem que probablement duia una forma

Interior de l'armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat, de l'Arxiu Municipal de la Paeria de Lleida. Foto: Carles Aymerich i Ramon Maroto, CRBMC

L'Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat, de l'Arxiu Municipal de Lleida.

L'Armari dels Privilegis i Actes de la Ciutat de Lleida és un dels pocs armaris arxivadors que es conserven a Catalunya del segle XV al XVIII. L'estudi de l'insigne moble que custodia amb orgull l'Arxiu Municipal de la ciutat, també conegut com l'Armari de les cinc claus de Lleida, es presenta amb motiu de l'avaluació de l'estat de conservació.

Text: *Àngels Creus, restauradora de mobles i Joan Güell, historiador especialista en mobles, AEM*